

А.Б.Бейсентай

Символизм в поэзии Магжана

В статье рассматривается проблема символизма в поэзии Магжана Жумабаева. Автор описывает, как Магжан творчески использует приемы символизма в поэмах, и даже в любовной лирике, которые способствуют художественному совершенствованию произведений. На основе поэтических сравнений выявляются национальные особенности поэзии М.Жумабаева, не похожего на других европейских и русских поэтов.

A.B.Beysentay

Symbolism in the poetry Magzhan

In this article the question of symbolology has been considered in M.Zhumabayev. The comparison was held in the poetry of M.Zhumabayev, while analyzing national peculiarities which are quite different from others. The fact that Kazakh poetry has been put on international level shows akyn's inborn talent.

ӘОЖ 82.0

Н.Ә.Демеуғалиева

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана

Ұлттық тарихи драматургиядағы Абылай тақырыбы

Мақалада Абылай хан тұлғасына арналған тарихи драмалардағы бостандық және тәуелсіздік идеялары ашылған. Автор тарихты, дәуірдің болмысын ұлы тарихи тұлғаның армандары мен қызметін зерттеп, оның ой-арманы мен әрекеттерін талдап, салыстырады. Тіршілік шындығы мен Абылай ханның өмірлік көзқарастарының сәйкестіліктері қарастырылған.

Кілтті сөздер: тарихи драма әдеби жанр, тарихи дерек, казак ұлтының данасы.

Еліміз еркіндікке қол жеткізіп, әлеуметтік-экономикалық дамудың жаңа белесіне көтерілгелі мәдениетіміз бен әдебиетіміз қайта жаңғырып, театр өнері тарихи дамудың жаңа бір сатысынан көрінуде.

Театрдың тірегі — драматургия. «Драма жоқ жерде театр өнерінің ғұмыры ұзаққа бармасы — аксиома. Яғни, театр негізі — әдебиет. Драматургия — әдебиет жанры. Осы ретте драмалық шығарманың екі бағыты айқындалады. Біріншісі — көркем әдебиет туындысы қалпындағы нұсқасы болса, екіншісі — оның сахналық материал тұрғысындағы көрінісі. Бұл екеуін бір-бірінен бөліп қарауға болмайды. Өйткені драма сахна үшін де, көркем әдебиет үшін де аса қажетті рухани құндылық» [1].

Қай дәуір, қай заманды алып қарасақ та, өз көздеген мақсаты, айтар ойы мен мұң-мұқтажы, мүддесі болмақ. Еркіндік туымыз желбіреген, шұбарлана бастаған тілімізді, ұмытылып кеткен салт-сана, әдет-ғұрып, дінімізді, ұлттық әдебиетіміз бен мәдениетімізді қайта түлетер сәтте жазушы-драматургтер де қарап қалған жоқ. Олар халқымыздың тарихы туралы, заман ағымы жөнінде, ұрпақ тәрбиесі мен қоршаған қоғамның өзіндік іс-әрекеті жайлы еңбектерін дүниеге әкелді.

«Бүгін ешбір театрға, оның қайраткеріне, режиссер мен актерге, пьеса жазатын драматургке не қоямын, сахнада не айтамын, қалай айтамын деген мәселелерге ешбір тосқауыл, шектеу жоқ. Бәрі де өз еркінде, бұрынғыдай сескенбей, жоғарыға жалтақтамай өз білгеніңше, өз шамаңның жеткенінше сахналық шығарма жасау құқығына қол жеткізді» [2]. Осы еркіндіктің арқасында біздің бүгінгі ұлттық театр сахнасында өзгерістер, жаңа бағыттар, өзіндік ізденістер көрініп келеді. Мысалы, С. Жүнісовтің «Кемеңгерлер мен көлеңкелер», Ш. Мұртазаның «Бесеудің хаты», Ә. Кекілбаевтың «Абылай хан», М. Байсеркеновтің «Абылай ханның соңғы күндері», Р. Мұқанованың «Мәңгілік бала бейне», тағы басқа пьесалары дәуір мәселелеріне терең мән бере отырып, адам жанының қуанышы

мен қайғысын, адал махаббат пен арам пиғылды жіті таразылайтын туындылар ретінде көрермен көңілінен орын тапты.

Драматургия жанрларының ішінде өмірге айрықша жақын түрі — трагедия. Академик Р. Нұрғали трагедия жанрының табиғатын түсінуде: «Трагедия — драматургияның қаһарлы тартыстар мен адасулар шайқасы — қат-қабат өмірдің объективті қайшылықтарын терең образдар арқылы ашып, зор айқастар, үлкен күрестерді бастан өткеріп, шындыққа жету жолында опат болатын күрделі тұлғаның қайғы-шері, мұң-ызасы эмоциялық-эстетикалық ғаламат әсермен оқырманға (көрерменге) берілетін, болмыстың қаны сорғалаған сұрапыл шындықтарын айқара ашып, қопара бейнелейтін іргелі жанры... Трагедиялық тартыстар мен адасулар табиғатын, эстетикалық-эмоциялық әсер ерекшелігін, сюжеттік материал мен көркемдік-композициялық құралдар жүйесін, тақырыптық идеялық нысананы ескере отырып, қазақ трагедиясын мынадай салаларға бөлуге болады: а) эпикалық трагедия; ә) тарихи трагедия; б) адамгершілік-тұрмыстық трагедия» [3], — дейді.

Тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары тарихи драматургияға өз үлестерін қосып келе жатқан жазушы-драматург Ә. Кекілбаевтың «Абылай ханы» мен режиссер-драматург М. Байсеркеновтің «Абылай ханның соңғы күндері» ұлы тұлғаның сахналық кескінін еске ұстай отырып, жалпы әдеби драматургиялық нұсқаның ішкі қақтығысқа толы күрескерлік, қаһармандық рухы табиғи қалпында сақталып жазылған туындылар.

XVIII ғасырдағы қазақтың атақты ханы Абылай хан көп уақытқа дейін кеңестік кезең тарихында идеологияландырылған қайшылықты тұлға саналып, есімі ел санасынан өшірілді. Дегенмен халқымыздың тәуелсіздігі жолында күрескен қайраткер тұлғаларды кеңестік саясат қанша бұғаулағанымен, уақыт ақыры ақтап шықты. Егеменді еліміздің тарихында Абылай хан ұлттың ұлы қайраткері санатында тарих тұғырына берік орнықты. Ел тәуелсіздік алар тұста Президентіміз Н. Ә. Назарбаевтың: «Ел басына ауыр күн туған он сегізінші ғасырдың орта тұсында ұлы ханымыз керемет қолбасшы ретінде де, ақылы терең дипломат ретінде де таныла білді. Сондықтан Абылай секілді хандарымызды тек өзіміз ғана біліп қоймай, Қазақстанның барлық халқына танытайық» [4], — деген сөзі де қаламгерлерімізге, зерттеушілерімізге жаңа тарихи туындылар мен зерттеулер жасауға ой салғаны анық.

Шындығында да бұл тарихи кезең қазақ тарихының алтын беттері болған. Абылай заманы оның саяси, қайраткерлік қызметі көп уақыт бойына тарихи сахнаға шықпай жатса, қазақ әдебиеті тарихында Абылай хан туралы біржақты, қаралайтын дүниелер берілді.

Ә. Кекілбаевтың «Абылай хан» туындысы — ХҮІІІ ғасырдағы қазақ халқының азаттық үшін ерен ерлікпен күрескен тарихи кезеңін бейнелейтін, ақ өлең үлгісінде жазылған төрт көріністі пьеса. Қара сөз шебері Ә. Кекілбаевтың азаттық аңсаған халықтың басына түскен ауыртпалықты өлең тілімен баяндауы драмаға ерекше серпін беріп тұрғандай. Сонымен қатар Абылай ханның ақылшысы Бұқар жырау мұхиттың тереңінен маржан тере сөйлейтін ғұлама болған соң да, бұл шығарма өзінен өзі өлеңге сұранып тұрары сөзсіз.

Автор «Абылай хан» пьесасын драмалық дастан деп атап, кең ауқымды құбылысты суреттеуге бүгінгі күннің биік талап-талғамымен келген. Пьеса тұтас философиялық топшылауларға, астарлы ойға құрылып, келісті поэзиялық тілмен өрілген. Қаншама дастан-поэмаға жақын десек те, мұнда тапқырлықпен жазылған Әбілмансұр мен Қалдан, Абылай мен Күлпаш, Топыш бейнелері, зынданның маңынан өрбитін қым-қиғаш сахналары ішкі тартысқа, ордалы ойға құрылып, идеялық нысананы тереңдете түседі.

Ә. Кекілбаев өткенімізді айта отырып, пьесаның кейбір тұстарында бүгінгілік астар, мән-мағына беруі сол идея айқындығынан туындаған. Абылайдың жерін жауға, елін дауға бермейтін егемендігіміз, жан-жақтан көз алартқан теріс пиғылдардан сақтануға, халқын ауызбіршілікке, ынтымақ пен өнегелі еңбекке жұмылдыру арманы — бүгінгі қазақ елінің тәуелсіздігі.

Кейуана мен Диуананың ұзақ монологтары мен диалогтарынан дәстүрлі дастандық үлгімен өтіп жатқан немесе өтетін оқиғаның мазмұнын кеңінен баяндап, суреттеуінен басталуы еститін құлаққа поэзиялық сырлы үнімен әсерлі. Мұндай көріністер пьесаның әр тұсынан қылаң беріп қалады. Дегенмен тыңдаушысын еш жалықтырмайды.

«Диуананың бейнесі әбден қорқып қалған халықтың үркек көңілі мен күдігінің бейнесі іспетті. Халықтың жақсы өмірге деген сенімі қазір бар да, қазір жоқ. Мұз үстінде тайғанағандай хал кешкен жұрттың бір парасы осындай ойда болғанда, дала кемеңгері Бұқар жыраудың прототипі Кейуана халықтың келешегіне өзі де сеніп, өзгені де сендіре алар ғұлама... Екеуінде де — бүгіннен бастау алар ертеңнің не болып кетеріне алаңдаған ала көңіл» [5].

Ешбір адам дайын күйінде өзінен-өзі әдеби бейне болып шыға келмейді. Оның ішкі дүниесі барша болмысымен ашылғанда ғана, ол шын көркем бейне дәрежесіне көтеріледі. Ә. Кекілбаев драмасының басты кейіпкерлері: Сабалақ — Әбілмансұр — Абылай. Үш есім бір адамға қатысты. Әбілмансұрдың Сабалақ аталуы, Абылай атасының әруағын ұрандап шақырып, киелі есімге ие болуы, күрескерлік рухы драмалық тартыста, іс-әрекет белсенділігінде танылады. Осы үш есімді драмада автор тарихи тұлға Абылай тағдырының үш кезеңін көзге мөлдірете құйып, көрерменге ұсынуға негіз еткен. Қаламгер шынайы тарихи материалдарға иек арта отырып, нысаналы идеясына байланысты көркем бейне сомдайды.

Дастанның тағы бір ерекшелігі — тарихи кейіпкерлер жүйесінің молдығы. Олардың бәрі де Абылай заманындағы белгілі адамдар: сұлтандар, билер, батырлар, ел жақсылары. Атап айтқанда, тарихи драмадағы Бұқар, Ораз аталық, Дәулетбай, Қабанбай, Олжабай, Тұрсынбай, Малайсары, Әбілмәмбет, ойрат тайшылары Лама Доржы, Сыбан Доржы, Дабашы, Әмірсана, Қалдан Серен қызы Топыш ханым, тағы басқа бейнелер драманың тарихилық аясының кеңдігін көрсетеді. Көріністердің «Сайыс», «Арбасу», «Нартәуекел», «Жорық» аталуы да Абылай өміріндегі елеулі кезеңдерді әрі батырлық, қолбасшылық, елбилеушілік қырларын айқындап тұрғандай. Диуана (Ораз аталық) пен Кейуана (Бұқар жырау) арасындағы диалогпен басталған драма Ақтабан-Шұбырынды қасіретін бірден көз алдына әкеледі. «Сардарлары қайта соққы алған, сарбаздары қайта сартылдаған», — деген Диуана сөзінде қасіретті қырғында сансырап кеткен елдің басын қосып, жауға қарсы жұмылдыратын қаһарманды, ел басшысын аңсау, іздеу аңғарылады [6].

Жазушының ойлау парасаты мен суреткерлік шеберлігі жоғары деңгейге тоғысқанда ғана дәуір талабына лайықты келіскен шығарма жасалуы мүмкін, сонда ғана тарихи шындық пен жазушы қиялы арасында жарасым орнайды, шығарманың тарихи негізі айқындалып, мән-маңызы арта түседі. Сондықтан «Абылай хан» атты тарихи драмасымен Әбіш Кекілбаев тағы бір соны қырынан елең еткізді десек, еш артықтығы жоқ. Тарихи деректер мен ауыз әдебиеті мұраларын ұштастырып, бір дәуірдің тарихын қамтыған драма, сол замандағы Абылайдың батырлық болмысын, саясаткерлік, қолбасшылық, қайраткерлік тұлғасын толыққанды сомдауымен құнды.

Ал тәуелсіздік жылдары дүниеге келген Маман Байсеркеновтің «Абылай ханның ақырғы күндері» — бас-аяғы үш кейіпкердің әрекетіне, үлкен тарихи құбылыстың желісіне құрылған сәтті драмалық туынды. Айналасы үш күннің ішінде өтетін оқиғаға автор Абылай заманындағы аласапыран қоғамдық қайшылықтың тарихи болмысын ашып, көркемдік таным биігінен көрінеді. Талай дүбірлі де шытырман, небір сойқан оқиғаларға толы күндерді, жақсы мен жаманды, жеңіс пен жеңілісті басынан кешірген Абылай сырқатының сыр беруі үлкен толғанысқа, іштей күйзеліске әкелген.

Абылай — драмадағы басты тұлға. Тарихи шындық пен көркемдік сипаттаудың ажырамас бірлігінде, дәуір — тарих — халық сабақтастығында айқын сомдалған драмалық бейне. Абылай ойлары мен армандары тәуелсіздік мұраттарымен үндестік тапқан. Оның өткен дәуірдегі күрескерлік рухын драматург ел егемендігінің биігіне көтереді. Өткен тарихты, дәуір болмысын, тарихи тұлға іс-әрекетін, ой-армандарын бүгінгі заман, қоғам көзқарасымен бағалау, тарихилықтың композиция арқауымен сабақтасуы Абылайды өмір шындығымен танытуға мүмкіндік жасаған.

Пьесада үш кейіпкер ғана болғанымен, барлық оқиға мен ішкі тартыс желісі Абылай мен Бұқар жырау арасында кейде монолог, кейде диалог арқылы өрілген.

Заманынан озып туған Абылай хан бейнесінің көркемдік сипаты драмада жан-жақты ашылған. Жиырма жасында тәж киіп, бар ғұмырын билікпен өткізген Абылайдың да төрт жағы құбыла емес екен. Ол да ет пен сүйектен жаралған, тірі пендеге ортақ арман мен мұң, сүйініш пен күйініш, іштей мазалайтын көңіл-күй арпалысы бұған да тән. Абылайды алаңдататын меңдеген сырқат пен тақап қалған ажал емес, артында қалып бара жатқан жалпақ елінің тағдыры, соның бүгіні мен ертеңі. «Алты алаштың айбыны мен айбары... Алда-жалда туы қисайып, шаңырағы шалқия қалар күн туса, бұл халыққа кім ие?.. Айдынынан, Абылайынан айрылған күні не болмақ?» деген сұрақ-жауаптармен берілетін монологтар қазақтың кешегі мен бүгінгі тірлігінің жанды суретіндей көз алдыңнан елестеп тізбектеліп өте береді. Бұдан біз драматургтің монолог құрудың да шебері екендігін көреміз [7; 86].

Абылайдың кейде қиялға беріліп, болашаққа ой жүгіртуі шығармада шындық аясынан өрбіген. Жерге шапанын жайып жіберіп, ханның бар ықыласымен кең даланың «қартасына» үңілуі, үй салып, кент тұрғызуды, қалаларды байланыстыратын керуен жолымен Қытай, Орыс патшалығымен алыс-беріс жасайтын сауда көзіне айналдыруды армандауы — сол кездегі саяси өмірден туындап отырғандай әсер қалдырады.

Қаншама жан күйзелісін бастан кешіп отырса да, Абылай — өр, менмен, тәкаппар. Өзімен өзі қалып оңаша сыр ашқан сәттерде неғұрлым толқулы, тебіренулі болса, Бұқар жыраудың, әсіресе ханға қалтқысыз берілген күзет басшысы Сейістің алдында соғұрлым ұстамды, соғұрлым салқын. Қараға сыр алдырмайтын хандық қасиет басым. Бұқар жыраудың сөзімен айтқанда: «Аузынан шыққан жарты сөзін атанның құнына бұлдасам, Абылай Абылай болар ма еді!» [7; 84].

Абылай пьесада әр қырынан суреттеліп, күрделі бейне дәрежесіне көтерілген. Оның әрекеті өкініш-күйінішпен шектелмейді. Ханның елбасылық биік парасаты, тектілігі мен өктемдігі драмада салқын салмақтылықпен, жалпақ қазақ жұртының кемеңгері кейпінде шынайы көрініс тапқан.

Ханның биік парасаты, өр мінезі «Қазақ хандығының есігін теуіп кіруге құқығымыз бар» деп екіленген орыс пен қытайдың елшілері әдеттен озып, тым еркінсіп кететін хабарды жеткізгендегі Абылайдың сөзі мен қимылы егеменді елдің басшысына тән, оқырман қауымның бұл көріністі асқан ілтипатпен қабылдауы содан. «Мұнда орыстың әмірі де, қытайдың жарлығы да жүрмейді! Бұл — қазақтың жері. Ханы — Абылай!» [7; 69]. Бұл — елінің егемендігіне, қазағының бірлігіне, өзінің сара саясатына сүйенген Абылай сияқты кемеңгердің аузынан ғана шығатын қасиетті сөз.

М. Әуезов: «Ел сауығына ақыл, өсиет сияқты ой-санаға желі беретін үлгіні кіргізу керек болса, ертеде, заман шерін айтып зарлаған Асан Қайғы, толғау айтқан Бұқар сияқты жырауларды тірілту керек. Осылардың барлығының жайында толып жатқан сұлу әңгімелер бар. Солар болымсыз ғана мәдениет ісін сіңірсе, әрі ел өнері тіріліп, әрі театрдың іргесі құрылады» [8], — деген еді.

М. Байсеркенов осы пікір негізінде шығарманың идеялық-көркемдік мазмұнының толық ашылуы Бұқар жырау бейнесінің сахналық деңгейіне тікелей байланысты екендігін ашып көрсетеді. Жырауды Абылайдың ел басқару жұмысына ақыл-кеңесімен, асқан ой-парасатымен ықпал жасап, саясат таразысын тең ұстауға, ел-жұртын талай алапаттан аман алып қалуға және оның болашағын бұлжытпай болжауда ерекше көрегендік танытқан қазақ ұлтының данасы мен дара тұлғаларының бірі етіп көрсетіп, қазіргі тілмен айтқанда, ханның идеологы, яғни оң қолы болған ойшыл қоғам қайраткері, ретінде бейнелейді.

Сонымен, Бұқар бейнесі шығармада халқының мұнын шаққан, Абылайдай ел билеушісінің ойлы да алғыр кеңесшісі, ақылына құлақ асқан кемеңгері дәрежесіне көтерілген.

Әрекеті шағын Сейіс пьесада орда мен сырт әлемді байланыстырып отыратын, өзіне лайық драмалық жүгі бар бейне. Орда сыртында өтіп жатқан оқиғалардың сыр-сипатын осы Сейістің қимыл-қозғалысы мен бет-жүзінен тануға болады. «Мал ұрлап, ел тонамасам, кісі өлтіріп, құн тартпасам, қайда жүріп күнәкар болам, Алдияр? Ең әрісі жалған сөйлеп, өтірік айтқан да кісі емеспін. Ес кіріп, етек жапқалы бірде атыңды баптап, бірде Орданды сақтап бар өмірім көз алдында өтті. Хан иемнің жарлығынан бөтен қия басқан жерім болса, құдай тапсын!», деп ақталуынан ханның адал көмекшісі болғанын көреміз [7; 56].

Маман Байсеркеновтің «Абылай ханның ақырғы күндері» пьесасының аяқталуы қайғылы көрінгенімен, оның оптимистік рухы төмендемеген. Және туындыда бүгінгі қазақтың көкейінде жүрген көп жағдайлары сөз болып, ұлттық намысты қозғайды.

Қорыта айтқанда, жоғарыда қарастырылған тарихи шығармалардан халқымыздың қилы да қиын замандарының тынысын сезінеміз. Қайраткер тұлғалардың сөзі мен іс-әрекетінен егемендік, тәуелсіздік үшін күресінің қымбат құны, қадір-қасиеті айқындалады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 *Сығай Ә.* Тәуелсіздік жылдарындағы қазақ драматургиясы // Жұлдыз. — 2007. — № 6. — 137 б.
- 2 *Академик З. Ахметов және руханият мәселелері.* — Алматы, 2003. — 399 б.
- 3 *Нұрғали Р.* Драма өнері. — Алматы, 2001. — 10, 11-б.
- 4 *Назарбаев Н.Ә.* Бәрін де ақылмен істеу керек // Социалистік Қазақстан. — 1991. — 9 сәуір. — 2-б.
- 5 *Көкейкесті әдебиеттану.* — Бірінші кітап. — Астана, 2001. — 306 б.
- 6 *Кекілбайұлы Ә.* Дүние ғапыл. — Алматы, 1999. — 182 б.
- 7 *Байсеркенов М.* Абылайдың аманаты // Жұлдыз. — 1996. — № 8.
- 8 *Әуезов М.* Уақыт және әдебиет. — Алматы, 1962. — 29-б.

Н.А.Демеугалиева

Тема Абылая в отечественной исторической драматургии

В статье раскрывается идея свободы и независимости в исторических драмах, написанных в годы независимости и посвященных личности Аблайхана. Автор изучает историю, бытие эпохи, деятельность и мечты великой исторической личности, анализирует и сопоставляет мысли, мечтания и действия Аблай хана. Рассмотрены пути гармонизации образа Аблай хана с жизненной правдой.

N.A.Demeugaliyeva

Subject of Abylaya in domestic historical dramatic art

The author reveals the idea of liberty and independence in the historical dramas, which were written in the sovereign years in honor of Ablay khan. He studies history, epoch's existence, being and dream of historical person in connection of modern views. The author analyzes the combination of these thoughts and dreams of Ablai Khan and his spirit of struggle for freedom in desire of independence. Ways to harmonize the image of Ablai Khan with true life are considered.

ӘОЖ 894.342:398

Р.С.Каренов

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті

Айтыс өнерін дамытуға мол үлес қосқан кеменгер ақын

Мақала XIX ғасырдың әйгілі ақыны Орынбай Байқожаұлының қайталанбас шығармашылық қызметіне арналды. Ақынның сол кезең ірі ағартушыларымен кездесуі жайлы баяндалды. Орынбайдың басқа ақындармен поэтикалық айтыстарына, осындай кездесулер кезіндегі шығармашылық толысуларға баға берілді.

Кілтті сөздер: ақындық өнер, ақын, өлең, ой жүйесі, ұстаным, нысана, сөз шеберлері, сөз сайысы, дін жайы, шариғат сөздері, арнау өлеңдері, діни сөздер.

Кіріспе сөз

Орынбай Байқожаұлының ақындық өнерін Ш.Уәлиханов, В.Радлов, поляк зерттеушісі А.Янушкевич, Ы.Алтынсарин, С.Сейфуллин, С. Мұқанов, Е.Ысмайылов, тағы басқа зерттеушілер жоғары бағалап, шығармаларын жинап, жариялаған.

Орынбай ақын 13-14 жасынан өлең шығарған. Кезінде Арыстан, Сералы, Шортанбай, Сақау, Шөже, Балта, Дана, Ақан сері, Тоғжан, Құлтума, тағы басқа ақындармен айтысқа түскен [1-3].

Орынбай мен Шортанбай

XIX ғасырдың екінші жартысындағы ең көрнекті ақындардың бірі — Шортанбай Қанайұлы. Әр кезде Шортанбай ақын көбірек сөз болып, орынды-орынсыз сынға ұшырап келді. Оның шығармаларында біреулер біле-түсіне тұрып, бірде дұрыс, бірде бұрыс баға беріп келсе, керісінше, қайсыбіреулер ештеңесін оқымай-ақ, тексермейінше әйтеуір даттасам адаспаспын деп, бар бәлені ақынның басына үюмен шұғылданды. Әрине, тап осындай екі ұдайы жағдайда Шортанбайдың есімі қаншама жиі аталғанмен, оның әдеби мұрасы көпке шекті өзінің әділ бағасын ала алған жоқ. Оның үстіне Шортанбай жөніндегі мәліметтер мол емес, тіпті шағын, ал бірен-саран деректер бола қалса, олардың көпшілігі шашырап жеткен үзінділер, ауызша айтылып келген естеліктер.

Ақынның өмірбаяны турасындағы азын-аулық мағлұматтар мынадай: Шортанбай Қанайұлы 1818 жылы қазіргі Оңтүстік Қазақстан өлкесінің Түркістан төңірегіндегі Қаратауда туған. Оның өз кәулігі бойынша, ержете келе өмір кешкені Арқа қазақтарының ортасы болған тәрізді:

Қаратауда халық едім,